

„De 725.000 volgers van Wilders mogen wat schril afsteken tegen het aantal van Trump, maar het zijn er nog altijd meer dan de lezers van NRC Handelsblad en de Volkskrant bij elkaar.“
Foto: een tweet van PVV-leider Wilders na het horen van de vonnis van de Amsterdamse rechtbank in de „minder Marokkanen“-zaak. beeld ANP, Stephan van den Bos

Populist in zijn nopjes met sociale media

Voor een populistisch leider hebben sociale media drie forse voordelen boven de klassieke massamedia, betoogt **Jos de Mul**.

Populisten zijn er in vele soorten en maten. Maar wat ze allemaal delen is een politiek van uitsluiting van wat zij beschouwen als „volksvreemde“ en „volksvijandige“ elementen. Ze bedrijven politiek met een demagogische stijl, met behulp van beledigende woorden zoals kopvoddentaks. Dergelijke taal draagt in belangrijke mate bij aan de verruwing van de omgangsvormen. Volgens een recent onderzoek van onderzoeksbureau I&O Research is dat een van de grootste zorgen van de Nederlandse bevolking. En bij die verruwing spelen de sociale media een cruciale rol.

Demagogie

Demagogie –het in beweging brengen van het volk met retorische middelen– maakt een politicus nog niet noodzakelijk tot een populist. Demagogie is eigen aan democratie. Iedere politicus doet immers zijn best om kiezers voor zijn standpunten te winnen, en dan is een zekere mate van demagogie onvermijdelijk. Dat gold al voor de directe democratie in het klassieke Athene en dat is er niet minder op geworden in het tijdvak van de massamedia.

Het hedendaagse populisme van Trump en Wilders kan echter niet goed begrepen worden

wanneer niet daarbij de rol van internet, en met name sociale media zoals Twitter en Facebook, in ogenschouw wordt genomen. Deze nieuwe media hebben het politieke landschap in een aantal opzichten ingrijpend getransformeerd. En die transformaties leggen populist en hun ‘volgers’ geen windeieren. Voor een populistisch leider hebben sociale media drie forse voordelen boven de klassieke massamedia.

Oneliners

In de eerste plaats is een medium als Twitter, dat zich met zijn limiet van 140 tekens veel beter leent voor demagogische oneliners dan voor complexe en genuanceerde betogen, voor populist een ideaal communicatiemiddel. Ook het feit dat Twitter het mogelijk maakt om de maatschappelijke gebeurtenissen voortdurend “real time” van commentaar te voorzien, draagt daaraan bij. Dankzij de populariteit van de smartphone kan de populistische leider zijn volgers eenvoudig mobiliseren en tot actie aanzetten. In 2016 gebruikte Erdogan sociale media om zijn aanhangers in het geweer te brengen tegen de coupplagers, en ook in Nederland wordt Twitter vaak gebruikt door populist om demonstraties te organiseren of acties uit te lokken. Het mondiale karakter ervan versterkt nog de kracht van het medium. Zo probeerden Russische hackers de Amerikaanse verkiezingen te beïnvloeden door het verspreiden van desinformatie, geruchten en beschuldigingen.

Dat hangt samen met de tweede reden waarom sociale media zoals Twitter het populisme de wind in de zeilen hebben geblazen. In het tijdperk waarin de traditionele massamedia het nog helemaal voor het zeggen hadden, vervulde de journalistiek een belangrijke rol bij het kritisch beoordelen en selecteren van het nieuws. Vanzelfsprekend was het nieuws dat de massamedia brachten vaak gekleurd door de politieke of levensbeschouwelijke kleur van de krant of de televisieomroep, maar flagrante nonsens of leugens werden doorgaans wel doorgeprikt en aan de kaak gesteld. De informatie die nu via sociale media wordt verspreid, moet een dergelijke kritische toetsing doorgaans ontberen en stelt de populist in staat zonder veel problemen onjuiste informatie, complottheorieën en regelrechte leugens te verspreiden.

De verkiezingscampagne van Donald Trump liet daarvan aan de lopende band voorbeelden zien. Zelfs na zijn inauguratie als president ging Trump door met het verspreiden van evidente onwaarheden. Zo loog hij tijdens zijn bezoek aan de CIA in het weekend na de inauguratie aantoonbaar over de opkomst bij zijn beëdiging, door in plaats van van de geschatte 200.000 tot 300.000 te spreken van 1,5 miljoen bezoekers. Amerika heeft de wereld van de “alternatieve feiten” betreden, zoals Trumps strateeg Kellyanne Conway het noemde. Wat misschien nog schokkender is dan de onwaarheden zelf, is dat ze in het

„De 725.000 volgers van Wilders mogen wat schril afsteken tegen het aantal van Trump, maar het zijn er nog altijd meer dan de lezers van NRC Handelsblad en de Volkskrant bij elkaar.“
Foto: een tweet van PVV-leider Wilders na het horen van de vonnis van de Amsterdamse rechtbank in de „minder Marokkanen“-zaak. beeld ANP, Stephan van den Bos

Populist in zijn nopjes met sociale media

Voor een populistisch leider hebben sociale media drie forse voordelen boven de klassieke massamedia, betoogt **Jos de Mul**.

Populisten zijn er in vele soorten en maten. Maar wat ze allemaal delen is een politiek van uitsluiting van wat zij beschouwen als „volksvreemde“ en „volksvijandige“ elementen. Ze bedrijven politiek met een demagogische stijl, met behulp van beledigende woorden zoals kopvoddentaks. Dergelijke taal draagt in belangrijke mate bij aan de verruwing van de omgangsvormen. Volgens een recent onderzoek van onderzoeksbureau I&O Research is dat een van de grootste zorgen van de Nederlandse bevolking. En bij die verruwing spelen de sociale media een cruciale rol.

Demagogie

Demagogie –het in beweging brengen van het volk met retorische middelen– maakt een politicus nog niet noodzakelijk tot een populist. Demagogie is eigen aan democratie. Iedere politicus doet immers zijn best om kiezers voor zijn standpunten te winnen, en dan is een zekere mate van demagogie onvermijdelijk. Dat gold al voor de directe democratie in het klassieke Athene en dat is er niet minder op geworden in het tijdvak van de massamedia.

Het hedendaagse populisme van Trump en Wilders kan echter niet goed begrepen worden

wanneer niet daarbij de rol van internet, en met name sociale media zoals Twitter en Facebook, in ogenschouw wordt genomen. Deze nieuwe media hebben het politieke landschap in een aantal opzichten ingrijpend getransformeerd. En die transformaties leggen populist en hun „volgers“ geen windeieren. Voor een populistisch leider hebben sociale media drie forse voordelen boven de klassieke massamedia.

Oneliners

In de eerste plaats is een medium als Twitter, dat zich met zijn limiet van 140 tekens veel beter leent voor demagogische oneliners dan voor complexe en genuanceerde betogen, voor populist een ideaal communicatiemiddel. Ook het feit dat Twitter het mogelijk maakt om de maatschappelijke gebeurtenissen voortdurend „real time“ van commentaar te voorzien, draagt daaraan bij. Dankzij de populariteit van de smartphone kan de populistische leider zijn volgers eenvoudig mobiliseren en tot actie aanzetten. In 2016 gebruikte Erdogan sociale media om zijn aanhangers in het geweer te brengen tegen de coupplagers, en ook in Nederland wordt Twitter vaak gebruikt door populist om demonstraties te organiseren of acties uit te lokken. Het mondiale karakter ervan versterkt nog de kracht van het medium. Zo probeerden Russische hackers de Amerikaanse verkiezingen te beïnvloeden door het verspreiden van desinformatie, geruchten en beschuldigingen.

Dat hangt samen met de tweede reden waarom sociale media zoals Twitter het populisme de wind in de zeilen hebben geblazen. In het tijdperk waarin de traditionele massamedia het nog helemaal voor het zeggen hadden, vervulde de journalistiek een belangrijke rol bij het kritisch beoordelen en selecteren van het nieuws. Vanzelfsprekend was het nieuws dat de massamedia brachten vaak gekleurd door de politieke of levensbeschouwelijke kleur van de krant of de televisieomroep, maar flagrante nonsens of leugens werden doorgaans wel doorgeprikt en aan de kaak gesteld. De informatie die nu via sociale media wordt verspreid, moet een dergelijke kritische toetsing doorgaans ontberen en stelt de populist in staat zonder veel problemen onjuiste informatie, complottheorieën en regelrechte leugens te verspreiden.

De verkiezingscampagne van Donald Trump liet daarvan aan de lopende band voorbeelden zien. Zelfs na zijn inauguratie als president ging Trump door met het verspreiden van evidente onwaarheden. Zo loog hij tijdens zijn bezoek aan de CIA in het weekend na de inauguratie aantoonbaar over de opkomst bij zijn beëdiging, door in plaats van van de geschatte 200.000 tot 300.000 te spreken van 1,5 miljoen bezoekers. Amerika heeft de wereld van de „alternatieve feiten“ betreden, zoals Trumps strateeg Kellyanne Conway het noemde. Wat misschien nog schokkender is dan de onwaarheden zelf, is dat ze in het

over forum

De aanbevolen lengte van een bijdrage voor Forum bedraagt 750 woorden. De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden bijdragen (zonder overleg) te redigeren en/of in te korten, of zonder opgave van redenen te weigeren.

Coördinatie: Albert Groothedde en Willem van Klinken
E-mailadres: forum@refdag.nl

In de rubriek Opgemerkt kunnen abonnees reageren op de redactionele inhoud van het RD. Uitzonderingen zijn: andere brieven in Opgemerkt, de rubriek "Kerkelijke pers/ZoGezegd", meditatieve bijdragen en recensies. Inzendingen (maximaal 300 woorden) moeten zijn voorzien van naam en adres van de schrijver. De redactie behoudt zich het recht van bekorting of weigering voor.

E-mailadres: hoofdredactie@rd.nl

Plaatsing van bijdragen voor Forum of ingezonden brieven betekent niet dat de redactie met de inhoud ervan instemt. Door het inzenden van een brief of opiniebijdrage verleent de schrijver aan Erdee Media Groep een niet-exclusieve licentie om het werk vast te leggen, te verveelvoudigen en te verspreiden in gedrukte, elektronische of andere vorm, zoals cd-rom, databank, internet of geluidsdragers.

tijdperk van de "fact free politics" zonder blikken of blozen worden gepresenteerd. Het lijkt een vorm van postmodern cynisme te zijn, vooral gericht op de eigen achterban, die de mening lijkt te zijn toegedaan dat juist "de pers" aan de lopende band onwaarheden over Trump verspreidt.

Trump brak bij zijn eerste persconferentie in het Witte Huis ook met het protocol dat de pers vragen mag stellen. Sterker nog, hij draaide de rollen tussen pers en regering om. Het Witte Huis gaat vanaf nu, zo verklaarde Trumps persvoorlichter Sean Spicer, „de pers ter verantwoording roepen, zoals ze dat bij ons ook doen.” En enkele weken later werd journalisten van kritische media zoals The New York Times en CNN zelfs de toegang tot een persconferentie van het Witte Huis ontzegd.

De VS hebben een lange traditie van kritische pers en het valt niet te verwachten dat Trump die volledig naar zijn hand zal kunnen zetten. Maar het probleem, zowel in de VS als in Nederland, is dat het aandeel van de "serieuze pers" in het totale nieuwsaanbod afneemt. Waar in Nederland in 2000 nog 63 procent van de huishoudens een abonnement op een papieren krant had, is dat in 2017 niet meer dan 30 procent. Trump heeft met zijn bijna 23 miljoen volgers op Twitter ongeveer tienmaal zo veel lezers als The New York Times en The Washington Post samen.

De 725.000 volgers van Wilders mogen wat schrill afsteken tegen het aantal van Trump, maar het zijn er nog altijd meer dan de lezers van NRC Handelsblad en de Volkskrant bij elkaar. Bovendien lijken juist de serieuze kranten in Nederland (anders dan populaire kranten zoals De Telegraaf die populistische sentimenten graag een spreekbuis geven) met grote omzichtigheid over Wilders' PVV te berichten en hun kritiek vaak in te slikken, mogelijk uit angst voor elitair versleten te worden.

Het bleef opvallend stil in de pers toen Wilders na het proces vanwege zijn "minder Marokkanen"-uitspraken wild om zich heen sloeg en het openbaar ministerie gelijkstelde met "de terroristen" en ervan beschuldigde hem „net als in Turkije in opdracht van de regering te vervolgen.” Daarmee trachtte

hij het proces te politiseren en de rechtsstaat onderuit te halen – zo mogelijk een nog ernstiger vergrijp dan de discriminerende uitspraken waarvoor hij werd veroordeeld.

Filterbubbels

De derde reden waarom sociale media de populist van dienst zijn, is dat die media filterbubbels creëren, in nog veel grotere mate dan de klassieke massamedia. Daarmee zorgen zij ervoor dat de volgers structureel blootgesteld worden aan eenzijdige informatie. De fragmentariserende werking van sociale media zoals Twitter maakt het mogelijk verschillende delen van het (potentiële) electoraat te voorzien van specifiek op hen toegespitste informatie. Mogelijk hebben zovelen –de serieuze media inclusie– de overwinning van Trump niet zien aankomen, omdat ze zich in een volstrekt andere informatiebubbel bevonden.

Niet imiteren

Anders dan in de VS, die een publieke omroep moeten ontberen, zien we dat in Nederland de verschillende bevolkingsgroepen nog niet in totaal gescheiden media-bubbels leven. Dat betekent dat er in ons land nog steeds een ruimte voor dialoog bestaat. Wie het populisme een halt wil toeroepen, doet er echter verstandig aan bij de bestrijding van de uitsluitingspolitiek van de populist niet te vervallen in dezelfde populistische demagogie als Wilders en consorten en zich verre te houden van vileine oneliners en slinkse verdachtmakingen. Ruttes "Brief aan alle Nederlanders", waarin hij de "verhuftering van Nederland" op suggestieve wijze koppelde aan vluchtelingen, laat zien dat zelfs de premier zich laat verleiden tot populistische demagogie. Wie tegen uitsluitingspolitiek is, dient ook populist niet uit te sluiten. We moeten spreken mét populist, maar ons ervoor behoeden dat we gaan spreken als populist!

.....
De auteur is hoogleraar filosofie van mens en cultuur aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Dit essay is een bewerking van een deel van de inleiding van zijn uitgebreide en geactualiseerde boek "Paniek in de polder. Polytië in populistische tijden" (uitg. Lemniscaat, 2017).

Kennis over abortus oneerlijk verdeeld

Vorige week stond Schreeuw van Leven met een stand op de Huishoudbeurs. De verhalen van bezoekers maken duidelijk dat abortus niet zonder gevolgen blijft, schrijft **Kees van Helden**.

Nederland moet ervan overtuigd worden dat abortus een onschuldige en veilige ingreep zonder gevolgen is. De overheid en de media zijn met man en macht bezig om dat er bij iedereen in te hameren. Minister Schippers (VVD) stelt in een Kamerbrief dat abortus geen schadelijke gevolgen heeft voor de psychische gezondheid van de vrouw. Minister Ploumen (PvdA) richtte zelfs een speciaal abortusfonds op om veilige abortussen wereldwijd te promoten, omdat president Trump daarvoor de geldkraan dichtdraaide. De NOS laat in de verslaggeving hierover alleen een vrouw aan het woord die positief is over haar abortus.

Afgelopen week vond de Huishoudbeurs in combinatie met de Negen Maanden Beurs plaats in Amsterdam. De bezoekers van deze beurs vormen een afspiegeling van de Nederlandse samenleving. Vanuit allerlei achtergrond trekken de bezoekers hier naartoe: kerkelijk en onkerkelijk. Uitzonderd de zondag was de stichting Schreeuw om Leven er elke dag met acht personen aanwezig. Aan de hand van een enquête werden er gesprekken gevoerd met de bezoekers. De kennis over abortus werd gepeild met vragen zoals: „Wanneer begint het hartje te kloppen?” en „Tot wanneer mag je in Nederland een abortus doen?” Opmerkelijk was dat driekwart van de ondervraagden twaalf weken noemde als abortustermijn en slechts weinigen wisten dat eenentwintig dagen na de bevruchting de hartslag begint.

Ook werd de vraag gesteld of men iemand kende met een abortuservaring. Het was vooral deze vraag die veel losmaakte onder de bezoekers.

Ik denk aan de twee jonge vrouwen die staan te kijken bij de modellen van de ontwikkeling van een kind gedurende de zwangerschap. Ze vertellen dat hun vriendin van negentien nu zes maanden zwanger is, maar eerder al een abortus heeft gehad. Haar vriend had haar daartoe gedwongen: de keuze was tussen het kind en hem. Ze koos destijds voor haar relatie. Nu is ze weer zwanger en de vriend stelde haar opnieuw voor dezelfde keus. Deze keer koos ze voor haar kindje. Gelijk is haar vriend uit beeld. Maar van de zwanger-

schap kan ze niet genieten, en ook voelt ze zich schuldig ten opzichte van haar eerste kindje. Haar studie heeft ze afgebroken en spulletjes worden bij elkaar gesprokkeld. We vertellen de zussen dat we kunnen helpen met het inrichten van de babykamer met tweedehands spullen en adviseren om contact op te nemen voor begeleiding en verwerking. Ontroerd verlaten ze de stand.

Een collega zit tijdens de lunch alleen aan een tafeltje als een moeder en dochter vragen of ze erbij mogen komen zitten. Een gesprek ontstaat en de moeder vertelt dat ze atheïst is én tegen abortus. Ze verbleef als student een tijdje in het buitenland en raakte ondanks pilgebruik toch zwanger. In een abortuscentrum daar werd eerst een echo gemaakt en die lieten ze haar zien. Het bleek dat ze al elf weken zwanger was en ze zag armpjes en beentjes. De aborteur vroeg haar op de behandelafel plaats te nemen voor de abortus, maar ze zei: „Nee, dat doe ik niet. Ik kan toch niet mijn eigen kind vermoorden.” Wijzend op haar dochter van veertien zegt ze: „Kijk, hier zit ze.”

Een vrouw van 53 jaar vertelt dat ze dertig jaar geleden een abortus heeft gehad, nu twee kinderen heeft maar er altijd drie telt. Ze mist haar kindje en heeft spijt.

Een andere vrouw vertelt over haar twintigwekenecho. Haar kindje was zwaar gehandicapt, zo werd haar verteld. Haar werd dringend een abortus geadviseerd. Ze deed het niet en na negen maanden werd er een kerngezond kindje geboren.

Aangrijpende verhalen van spijt, pijn, schuld, dwang en verdriet. Wat had ik graag minister Ploumen een dag op onze stand gehad, zodat ze zelf had kunnen horen dat veilige abortussen niet bestaan. Dat er altijd een mens sterft en dat vele vrouwen beschadigd worden. Wat had ik graag minister Schippers een dag op de stand gehad, zodat ze zelf met de vrouwen had kunnen spreken over de littekens van een abortus. Wat had ik graag de NOS een dag op de stand gehad, om te laten ervaren dat bijna niemand blij was met een abortus. En dat niet alleen christenen tegen abortus zijn, maar dat ook veel atheïsten abortus afwijzen.

Het wordt tijd dat de kennis over abortus eerlijk wordt gedeeld, dat de waarheid wordt verteld en dat er oog komt voor de nood achter de vraag naar een abortus.

.....
De auteur is directeur van stichting Schreeuw om Leven.